

mutat. Következetességet érzünk tehát, mikor a Bibliotheca Hungarica Antiqua sorozat előkészületben levő kötetei között már másodiknak a *Magyar Krónikát* üdvözölhetjük.

A gazdag anyagot tartalmazó tanulmány mellett a kötet mintaszerű gondozását és a lelkes szerkesztő munkát is dicséret illeti.

Gyenis Vilmos

Czeglédi Imre: Petőfi Gyulán. Gyula, 1961. Békés megyei nyomdaipari vállalat. 26 l. (Erkel Ferenc Múzeum Kiadványai, 27.)

Pár évvel ezelőtt még úgy tűnt: Petőfi életére vonatkozólag már mindent elmondtak, minden feltárható adatot, dokumentumot összegyűjtöttek, megvizsgáltak – újat írni szinte lehetetlen. Korunk Petőfi-kutatóinak a valóságot szigorúbb következetességgel, tudományosabb igényekkel vállaltó vizsgálódásai azonban lépten-nyomon bebizonyítják: nemcsak lehet, de *kell* is újat mondanunk ahhoz, hogy a „fehér foltokat” eltüntetve, a hibás adatokat elvetve és kijavítva mindjebb megközelíthessük a valóságot, megalkothassuk az igazabb, a hitelesebb adatok mozaikjából kimunkált új életrajzt. Ma már azonban nem könnyű új adatokat feltárni; csak aprólékos, sok munkát igénylő levéltári, helytörténeti, iskolatörténeti és egyéb, nagyobb területeket is átfogó vizsgálódások vezethetnek eredményre. Az új életrajz megírásához számos kutató munkájára van szükség. Ily részletkutatás eredményét tárja elénk Czeglédi Imre tanulmánya.

Bár évekkel, hónapokkal nem mérhető Petőfi gyulai tartózkodásának ideje – napokkal is alig –, a Gyulán töltött órák jelentőségét többszörösére növeli a költő halálának és a szabadságharc bukásának közelsége. Petőfi 1843. évi, első gyulai látogatásának fontossága, irodalma alig van; későbbi ottléte azonban fontos mozzanata élete utolsó korszakának. Másodszor 1849-ben, a július 5-től 18-ig tartó mezőberényi tartózkodása idején látták viszont az akkor már híres, a szabadságharc vezetőivel, politikáikkal meg hasonlott költőt Gyula városának lakói, kövei. Czeglédi Imre kutatásai főleg ez utóbbi korszak látogatásaira irányulnak. Egykorú anyakönyvek, városi iratok és emlékezések alapján bizonyítja be, hogy a korábbi irodalom tévedett Petőfi egykori szálláshelyének megjelölésekor. (Ezt az adatát, hogy ti. a költő nem a korábban emléktáblával megjelölt ún. Schröder-féle házban lakott, hanem a mai Jókai u. 4. sz., ún. Ladics-féle házban, már Dienes András is felhasználta az 1960-ban megjelent *Petőfi útján* c. könyvében. Ld. 78. p.)

Ennél a hitelt érdemlő, nem lebecsülhető eredményénél – mely dolgozatának legfőbb

újdonsága – fontosabbnak érezzük azonban a szerzőnek Petőfi gyulai politikai felszólalására vonatkozó kutatásait. Czeglédi Imre – noha erre vonatkozó írásbeli dokumentumot neki sem sikerült találnia – elfogadhatónak tartja a kritikailag megvizsgált visszaemlékezéseknek azon állítását, mely szerint Petőfi felszólalt az egyik megyegyűlésen. Megállapítása szerint az egykorú jegyzőkönyvek adatai – noha a költő jelenlétéről nem emlékeznek meg – arra engednek következtetni, hogy Petőfi a július 9-i állandó bizottmányi, vagy a július 10-i védbizottmányi ülésen vett részt.

Ha valóban elhangzott a költő felszólalása, ez módosítja azt a korábban kialakult nézetet, hogy Mezőberényben Petőfi egészen háttal fordított a közéletnek, politikának. E vélemény kialakulására maga a költő adott okot. A július 11-én, Aranyonk írt levele szerint elkeseredett, meghasonlott lélekkel érkezett Mezőberénybe Orlayékhoz, „*azon óhaj-tással, vajha soha többé a nyilvánosságnak még csak küszöbére se kényszerítene sorsom*”. Ezen, a Czeglédi által is idézett saját vallomáson kívül Orlay Petrics Soma szavai is hasonló képet festenek Petőfi akkori lelkiállapotáról. Egyik kiadatlan, még ismeretlen visszaemlékezésében ezt írta: Petőfi „*olly ügyesen rajzolt, hogy midőn 49-ben bele fáradva a viszontagságos időkre Mezőberénybe visszavonult mindentől, a festő állványnak akarta szentelni idejét*.” (Gyulai Pálnak 1854-ben küldött levél. Ld. OSZK – PE 152.) Ennek ellenére sem tarthatjuk kizártnak a költő újabb nyilvános szereplését; ha jelen volt a gyűlésen, nem maradhatott néma annak hallatára, hogy népfelkelés helyett országos bőjt meghirdetésével akart a minisztérium az ellenség ellen harcolni. Újabb politikai aktivizálódására mutat az a tény is, hogy ugyanebben az időben hajlandó lett volna képviselővé is válni Gyomán. (Orlay Dienes András által megtalált és közölt visszaemlékezése tudósít minket erről. Ld. D. A.: *Petőfi útján*. 87. p.)

Czeglédi Imre megállapításait, új adatait okmányok, levéltári dokumentumok, jegyzőkönyvek támasztják alá. Az ő munkája, eredményei is bizonyítják: egy-egy város, falu Petőfire vonatkozó adatait, emlékeit az gyűjtheti össze, dolgozhatja fel legeredményesebben, aki legjobban ismeri a helyi Petőfi-emlékeket, levéltári anyagokat. Ismeretlen, téves adat van bőven; még sok város, falu várja a maga Petőfi-kutatóit.

H. Törő Györgyi

Forradalom és papi rend. Összeállította és a bevezetőt írta: Tordai György. Bp. 1961. Kossuth K. 183 l.

Ha végiglapozzuk a szabadságharc hírlapjait és folyóiratait, meglepetéssel tapasztal-